

Дзейныя асобы

«ВІНАГРАД — ГЭТА НЕ ПРОСТА ЗАХАПЛЕННЕ,
ГЭТА — ФІЛАСОФІЯ ЖЫЦЦЯ», —

кажа Аляксандр БУГАЕЎ, будаўнік, які стаў вінаградарам

Сёння ў яго гадавальніку больш за сотню сартоў гэтай, здавалася б, зусім не наaska расліны. І як ён да яе прыйшоў — расповед доўгі.

— Нарадзіўся і вырас у Светлагорску, скончыў сярэдняю школу № 1 і тэхнічнае вучылішча, адслужыў у войску, вярнуўся, працаваў мулярам, прычым не толькі тут, але і ў Маскве, Кіеве, Барнаўле, — згадвае Аляксандр. — Усё як звычайна было і потым: сям'я, дзеці... Адзінае — змалку захапляўся кнігамі і раслінамі. Увесь свой вольны час праводзіў у вёсцы Самараж, дзе жыў мой прадзед. Мы з ім плялі кашы, збіралі розныя зёлкі.

Па іх я хадзіў і з бабуляй. Ад яе мае першыя веды... А да вінаграду прыхваціў Павел Пятровіч Піскоў. Ён стаў маім першым настаўнікам, ад яго мая цікавасць да розных сартоў, разам з якой прыходзіла разуменне, што вінаград — гэта не проста захапленне, а яшчэ і філасофія жыцця. Не раз, калі настрой быў, мякка кажучы, ніякі, прыходзіў на вінаграднік — і адразу адчуваў, як усе мае клопаты ды трывогі адыходзяць на задні план. У вінаграду вельмі шырокі спектр карыснасці: гэта і ласунак, і лекі, і здаровае харчаванне для нашых дзяцей... У нейкі момант адчуў, што чым глыбей цікавіцца вінаградарствам, тым больш разумееш, што гэта своеасаблівы, невядомы нам свет.

— А чаму для вінаградніку выбрана вёска Карпавічы?

— Яна самая паўднёвая ў Светлагорскім раёне. Да таго ж там найбольш прыдатная структура глебы. Дарэчы, разводзіць вінаград я пачынаў у горадзе, на дзесьці «сотках» зямлі. На новы ўчастак пераходжу паступова.

— У вас расце больш за сотню сартоў. А колькі іх існуе наогул?

— Больш за 5 000 разам з гібриднымі формамі. Лічба паказвае, што вінаград вельмі пластычны, відазмяняецца ў залежнасці ад кліматычных умоў.

У мяне — магу ўдакладніць — 108 сартоў. Адзін куст займае шэсць квадратных метраў. Жыць на адным месцы можа больш за 100 гадоў. У Еўпаторыі з часоў Аляксандра II расце «крымскі мускат».

— А які сорт можна лічыць самым беларускім?

— Думаю, «краса Поўначы». Ён вылучаецца вялікай колькасцю фоліевай кіслаты. Вельмі карысны для людзей з сардэчна-сасудзістымі захворваннямі. І не толькі. Нашымі можна прызнаць «альфу», «Лідзію ружовую»...

— Чаму тады Беларусь не лічаць вінаграднай краінай?

— З гэтым я не пагаджуся. Вядома, што вінаград разводзілі яшчэ Радзівілы. А ўжо нам дык сам Бог загадаў! Галоўная небяспека — першы замаразак. І на зіму яго трэба ўцяпляць, бо пупышкі могуць распуціцца зарана.

— Ці плануеце самі заняцца селекцыяй? Ці можа пераапыляцца вінаград розных сартоў?

— Пакуль што я напрацоўваю матэрыял, рыхтуюся да эксперыменту. Калі атрымаецца вывесці новы сорт, назаву яго «святліцай» у гонар нашага народнага вакальнага ансамбля. Удзельніцам паабяцаў... Але патрэбны зыходны матэрыял. А гэта, у сваю чаргу, — чатыры-пяць гадоў. Ёсць, карацей, стымул, каб жыць доўга.

А наконт пераапылення... Так, суседнія кусты пераапыляюцца паміж сабой. Але смак, колер, тэрмін паспявання пры гэтым не мяняюцца. Пераапыленне — цалкам звычайная прыродная з'ява, нават вельмі патрэбная. Яна гарантуе сакавітую і смачную ягаду, буйныя гронкі. Такім спосабам карыстаюцца і садоўнікі-аматары, і дасведчаныя вінаградары, якія разводзяць культуру на плантацыях ці ў вінаградніках. Яны нават раяць саджаць побач розныя сарты. А вось размяшчаць на адным участку паўднёвыя і паўночныя віды не рэкамендуецца. Яны прывыклі да розных умоў вырошчвання, паспяховага суседства ў такіх раслін не атрымаецца.

— Кожны селекцыянер жадае атрымаць плоды як мага буйнейшыя. Вы таксама?

— Чалавек, як высвятляецца, любіць ва чыма. Мае наведвальнікі спачатку спрабуюць вінаград на смак, аднак потым, выбіраючы сорт, перавагу аддаюць не смачнейшаму, а таму, што лепш выглядае... Я ж клапачуся пра якасць: пра тое, каб вінаград быў устойлівы да хвароб і шкоднікаў.

— Такіх энтузіястаў, як вы, сустранеш нячаста. Не было жадання стварыць клуб аматараў вінаграду, далучыць да яго недасведчаных?

— Энтузіястаў якраз шмат. І жаданне такое маецца, але на ўсё зноў-такі патрэбен час.

— Ці ёсць у Беларусі прамысловае вінаградарства?

— Прамысловае пасадкі ёсць у Мазыры, у Самахвалавічах Мінскага раёна. Але там — тэхнічныя сарты. Развядзеннем сталовых (у прамысловых маштабах) у нас, наколькі вядома, не займаецца ніхто. І перспектывы для гэтага пакуль няма, бо не акупаецца ўсе выдаткі. Патрэбны або вялікія цяпліцы, або вывядзенне адмысловых сартоў, як гэта робіцца на базе даследчых інстытутаў у Новачаркаску, Растове, Анапе... Дарэчы, вінаград, як вядома (нароўні з пшаніцай), — найстаражытнейшая культура. Мяняецца клімат, з'яўляецца магчымасць развядзення новых відаў. Па прагнозах навукоўцаў Міжнароднага саюза аховы прыроды, з-за змен клімату да 2050 года на поўдні Францыі і Італіі не застаецца вінаграднікаў, зона вінаградарства перамясціцца ў Скандынавію, Вялікабрытанію, Расію і Беларусь.

Вінаград любіць лёгкія глебы, не патрабуе шмат догляду: трэба толькі не запускаяць куст і правільна яго абразаць. Першы ўраджай можна збіраць ужо на другі ці трэці год пасля пасадкі. Вільгаці ў нашых умовах вінаграду хапае, добра развітая каранёвая сістэма дастае яе сама. Акрамя таго, яна выцягвае з глебы шмат калію. Вядома, што якраз з яго (на 70 %) вінаград і складаецца. Гэта значыць, што пад расліну трэба рэгулярна ўносіць калійныя ўгнаенні.

...З Аляксандрам Бугаевым мы гаварылі яшчэ пра ампелаграфію — навуку пра вінаград, сарты і іх клоны, пра тое, што з дапамогай геномнага рэдагавання можна паляпшаць першапачатковы ўласціваці, пра генетыку ў вінаградарстве і сельскай гаспадарцы наогул.

І я ўжо сам не верыў, што гутару з... мулярам.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ.

Дзякуй!

«ДВОР НАШ ЦЯПЕР
НЕ ПАЗНАЦЬ!»

З газетай «Звязда» сяброўства ў нас вельмі даўняе. Мы пазнаёміліся пасля таго, як з нашых зямель — нарэшце! — прагналі немцаў, і мы, дзеці, змаглі пайсці ў школу.

Ні падручнікаў, ні шпыткаў у нас тады не было. Чытаць і пісаць вучыліся на чым давядзецца, найчасцей — на кавалачках, абрыўках газет, каб потым, падросшы, іх жа выпісаць.

Падпісчыцай «Звязды» я стала адразу пасля таго, як пайшла працаваць, і не кінула пасля таго, як скончыла: шмат знаходжу цікавага і карыснага, чытаю, нават пішу — для таго каб паведаміць, што апошнія гады (нават дзесьці-

годзі!) наш двор знаходзіўся, мякка кажучы, у вельмі непрыглядным стане! На асфальце — яміна на яміне, усюды беспарадак...

Але ж мы, жыхары дамоў нумар 6 і 8 па вуліцы Гагарына, дачакаліся, можна сказаць, свята: не так даўно ў нашым двары з'явіліся работнікі ДРБУ-123, некалькі дзён папрацавалі і навялі такую прыгажосць — прыемна паглядзець! У нас цяпер новенькі асфальт, парадак: двор наш стала не пазнаць!

А таму ад імя ўсіх жыхароў хачу шчыра падзякаваць гэтым працаўнікам, пажадаць ім поспехаў у іх вельмі патрэбнай рабоце.

В. І. САХНЕВІЧ,
г. Жодзіна.

Весткі з месцаў

«ДЗЕ МОЙ КРАЙ?»

ТАМ, ДЗЕ ВЕЧНУЮ ПЕСНЮ ПЯЕ БЕЛАВЕЖА...

У канцы 2021 года ў Савеце Рэспублікі ў рамках супрацоўніцтва дзяржаўных органаў і Беларускай праваслаўнай царквы прайшоў тэматычны круглы стол «Чысціня слова — чысціня душы». Па выніках яго работы былі прыняты адпаведныя рэкамендацыі і аб'яўлены конкурс творчых работ, мэта якога — звярнуць увагу (найперш маладых) на моўную культуру. Да ўдзелу ў конкурсе прымаліся відэазапісы паэтычных твораў альбо ўрыўкаў з празаічных, якія маюць прызнаную культурную і мастацкую каштоўнасць. Віталіся і ўласныя...

Па ініцыятыве протаіерэя Мікалая Змушкі, благачыннага Чавускай царкоўнай акругі, падтрыманай ідэалагічным аддзелам райвыканкама, да ўдзелу ў конкурсе далучылася вучнёўская моладзь горада і раёна.

Днямі сталі вядомыя вынікі: усяго на конкурс даслана 180 работ, прычым не толькі з Беларусі, але і з Расіі, Казахстана, Азербайджана... Што прыемна, сярод пераможцаў — наша Валерыя Буянава, выпускніца Гарбавіцкай сярэдняй школы, якая прадекламавала верш Уладзіміра Караткевіча «Беларуская песня».

Валерыя ГАЎРЫШ,
г. Чавусы.

Нельга забыць

ЗАГІНУЛЫХ ЧАКАЮЦЬ ВЕЧНА

Прыемна глядзець, як суботняй раніцай гарадскія жыхары раз'язджаюцца па лецішчах і вёсках. Неяк цёпла ўнутры ад пачуцця, што людзі ўсе ж такі памятаюць свае карані, цягнуцца да зямлі, імкнуцца да ўспамінаў. Я таксама з ліку гарадскіх: еду па знаёмай дарозе Мінск — Гродна на радзіму сваіх бацькоў. З дзяцінства памятаю кожны паворот трасы, яе аўтобусныя прыпынкі. Ціхія, залітыя сонцам, палі, магутная Налібоцкая пушка. Але і сярод гэтых спакойных мясцін ёсць незагойная рана, якая адгукнецца болей кожнаму беларусу.

Вёска Доры, што за 20 км на ўсход ад Валожына, адна з многіх сясцёр Хатыні.

У гады Вялікай Айчыннай, падчас аперацыі «Герман», 23 ліпеня 1943 года, немцы спалілі ў дорскай царкве 146 мясцовых жыхароў, у тым ліку 36 дзяцей. Гісторыкі пішуць, што карная аперацыя ў гэтым раёне была праведзена ў адказ на знішчэнне нямецкага гарнізона ў мястэчку Івянец.

Галоўнай мэтай вермахтаўцы ставілі ліквідацыю партызанскіх атрадаў, асабліва ў Налібоцкай пушчы. Адказнай за падзеі ў Дорах і суседніх вёсках лічыцца баявая група Дырлевангера, асабліва штрафны батальён. Літаральна за 3-4 дні немцы знішчылі каля 11 вёсак Валожыншчыны і больш за 300 чалавек, але трагедыя Дораў — самая крывавае з усіх, калі ўвогуле можна параўноўваць чалавечыя пакуты.

У той дзень, 23 ліпеня, эсэсаўскі атрад увайшоў у Доры. Жыхароў падзялілі на дзве часткі: адну збіраліся адпра-

віць у Германію, а другую, з дзяцей, жанчын і старых, сагналі ў царкву.

З архіўных дакументаў вядома, што з таго агню выратаваліся толькі тры чалавекі. Адзін з іх — дзесяцігадовы Іван Рудовіч. Вось што ён успамінае:

«Немцы прыйшлі ў вёску ў абедзенны час і пачалі выцягваць усіх з хат, быццам на малебен. Тых, хто спрабаваў уцячы, расстрэльвалі на месцы. Сагнаўшы ўсіх людзей у царкву, немцы прынеслі два бітоны бензіну. Нехта з нагоў сказаў, што нас будзець паліць... Дзікія крыкі, лямант і плач запоўнілі памяшканне старой царквы. Гэтае слова — «паліць» — так мяне ўразіла, што я, здаецца, без разумення, пачаў у паніцы лётаць па царкве, заглядаць у кожны куток. Мне ўдалося знайсці нейкі невялічкі пакой, схаваны за чорнай штораі. Драўляныя дошкі падлогі пада мной праламаліся ці проста ссунуліся, і я зваліўся на бок. Адчуўшы

пустую прастору, пачаў паўзці скрозь цемру і раптам заўважыў промні святла. Я падумаў, што яно павінна ісці з-за сцяны царквы, і папоўз насустрач... Праз некаторы час мае рукі дакрануліся да халоднага падмурка, з якога ўдалося адкаціць велікаваты камень. Далей, я памятаю, былі нейкія глухія размовы на чужой мове, вузкая паласа сенакосу і наша рэчка Даранка. Калі я азірнуўся на царкву і вёску, то ўбачыў толькі чорны-чорны дым...»

Прыдарожная вузкая алея і шум зялёных дрэў. У 1991 годзе на месцы трагедыі адкрылі мемарыяльны комплекс пад назвай «Загінулых чакаюць вечна». Уздоўж алеі ўстанавілі шыльды з імёнамі жыхароў Дораў, якія змагаліся на франтах Вялікай Айчыннай. Вышэй, на невялікім узгорку, каля падмурка старой царквы, пяць жанчын са смуткам і болей на тварах і дзясучынка — як сімвал розных пакаленняў, якія знішчыла вайна. Пасярэдзіне падмурка, які перажыў той пажар, засталася і некалькі помнікаў — «забітым і спаленым немцамі».

...Калі мы ўжо сыходзілі, да мемарыяла пад'ехала яшчэ адна машына. Пакуль людзі памятаюць вайну, яе быць не павінна.

Марыя ТАРНАЛІЦКАЯ,
г. Мінск.